

Zastosowanie gier i materiałów cyfrowych w podejściu CLIL na zajęciach językowych dla dzieci i młodzieży

DOI: 10.47050/jows.2023.1.75-80

Temat wzajemnych relacji między uczniem a nauczycielem, jak również proces uczenia się i nauczania języków obcych, a także jego powiązanie z innymi dziedzinami życia, takimi jak kultura, sztuka, sport, muzyka, literatura, towarzyszą edukacji od lat. Wiedza z zakresu wyżej wymienionych dziedzin jest potrzebna osobom uczącym się języków obcych w celu lepszego poznania realiów danego kraju.

Dzięki znajomości literatury i kultury, śledzeniu informacji bieżących z krajów danego obszaru językowego uczniowie stają się bardziej świadomymi odbiorcami przekazywanych treści, łatwiej przyswajają nowe zagadnienia.

JOANNA
RUDZIŃSKA-WARZECHA
Państwowa Uczelnia Zawodowa
w Ciechanowie

Kiedy zaczynamy ufać sobie i uczniom, kiedy pozwalamy, by mieli wpływ na proces nauki, możemy stać się wspaniałymi nauczycielami znakomitych uczniów, nawet jeśli ograniczają nas zasady, testomania i obowiązująca podstawa programowa. Możemy zmienić edukację od wewnątrz. Możemy zmienić to, jak dzieci czują się w szkole.

Pernille Ripp (2017)

Jednym z kluczowych podejść bazujących na przekazywaniu informacji z zakresu różnych dziedzin życia w języku obcym, a tym samym polegającym na uczeniu się języka i utrwalaniu wiadomości np. z zakresu historii, geografii czy biologii, jest CLIL. Twórcą terminu CLIL (Content and Language Integrated Learning – zintegrowane nauczanie przedmiotowo-językowe) był profesor David Marsh. W artykule przedstawiam powiązanie między podejściem CLIL w nauczaniu uczniów szkół podstawowych i średnich z potrzebą wykorzystania różnych źródeł wiedzy, zasobów internetowych, gier cyfrowych i analogowych w celu prowadzenia ciekawych zajęć językowych, dzięki którym uczniowie są w stanie zapamiętać i nauczyć się więcej, pogłębiając tym samym swoje kompetencje językowe i wiedzę o świecie.

Czy CLIL jest potrzebny?

Zintegrowane nauczanie przedmiotowo-językowe pozwala nabywać kompetencje językowe oraz poszerzać wiedzę z przedmiotów szkolnych. Elementy CLIL w nauczaniu języków obcych są naturalnym wsparciem rozwoju intelektualnego uczniów na każdym etapie edukacji formalnej – od poziomu wczesnoszkolnego przez starsze klasy szkoły podstawowej i szkołę średnią po studia. Dzięki zastosowaniu tego podejścia uczniowie niezależnie od wieku są zachęceni do komunikacji, współpracy. Kiedy poznają zagadnienia dotyczące otaczającego ich świata w języku obcym, nie zawsze znając wszystkie struktury i wyrażenia leksykalne, uczą się znajdowania właściwych odpowiedzi na nurtujące ich pytania, a tym samym rozwiązywania pojawiających się problemów. Elementy CLIL są także obecne i potrzebne w kształceniu ustawicznym formalnym oraz nieformalnym osób dorosłych, które

chęć wzbogacać swoją wiedzę, rozwijać uzdolnienia, a także zdobywać kwalifikacje zawodowe i kompetencje umożliwiające osiągnięcie własnych celów, pozwalających na dostosowanie się do wymogów, jakie stawia przed nimi rynek pracy.

Chodkiewicz (2018) zauważa, że „w opinii wielu specjalistów kształtujących współczesną politykę edukacyjną w Europie i na świecie zintegrowane nauczanie językowo-przedmiotowe (CLIL) jest bardzo korzystnym rozwiązaniem ze względu na możliwość osiągnięcia jednocześnie dwóch celów: nabywania kompetencji języka obcego oraz wiedzy z danego przedmiotu szkolnego. [...] Wprowadzenie elementów podejścia CLIL do nauczania języków obcych na poziomie wczesnoszkolnym wydaje się uzasadnione i ważne ze względu na możliwość wykorzystania edukacyjnie ciekawych treści służących jednocześnie kształceniu odpowiednich zasobów językowych i wiedzy o świecie, a przy tym wspierających rozwój intelektualny dzieci”. To, o czym pisze Chodkiewicz, jest niezmiernie ważne w edukacji najmłodszych uczniów, którzy na tym etapie swojego rozwoju uczą się szybciej niż dorośli, łatwiej zapamiętują poznane treści. Dzieci są niezwykle ciekawe otaczającego je świata, chętnie komunikują się w języku ojczystym, a słuchając języków obcych i porozumiewając się w nich, starają się naśladować poznane struktury, dźwięki, prozodię, a przy odpowiedniej pomocy ze strony nauczycieli i rodziców są w stanie przyswajać szybciej i bardziej efektywnie nieznaną dotąd treść. Poznawanie języków obcych na etapie edukacji wczesnoszkolnej jest niezwykle ważne, a sposób prowadzenia zajęć, zastosowanie odpowiednich metod aktywizujących najmłodszych uczniów ma ogromny wpływ na ich nastawienie do nauki języka obcego w przyszłości. Dzięki wprowadzaniu elementów CLIL z zakresu przyrody, kultury czy matematyki na zajęciach językowych najmłodszy uczą się kojarzenia, porównywania, klasyfikowania, zdobywając przy tym wiedzę o otaczającym ich świecie. Uczą się komunikacji, rozwiązywania problemów, jak również tak ważnej i potrzebnej w dzisiejszych czasach współpracy.

Soft i hard CLIL

Stosując CLIL podczas zajęć językowych, musimy pamiętać o jego dwóch wersjach – *hard* i *soft*. W pierwszej wersji (*hard*) prowadzący zajęcia przedmiotowe realizuje je w języku obcym, w drugiej wersji (*soft*) obok języka obcego pojawia się także język ojczysty. Zaparucha (2017) przedstawia zastosowanie „miękkiego CLIL”, czyli wprowadzania treści przedmiotowych na lekcjach języków obcych, pokazując język obcy jako narzędzie służące do zdobywania nowej wiedzy. Stannard (2017) opisuje różnice między dwiema wersjami CLIL, podkreślając znaczenie i wagę omawianych treści, czyli *content*, tak potrzebny w zdobywaniu wiedzy i umiejętności.

Wpływ emocji na motywację i proces uczenia się

Uczniowie starszych klas szkół podstawowych i średnich są ciekawi świata, chcą zdobywać wiedzę, niestety, w moim przekonaniu sposób prowadzenia zajęć i dostarczania im nowych treści nie zawsze zachęca do nauki, nie ułatwia zapamiętywania. Najlepiej przyswajamy wiedzę wówczas, gdy czujemy się bezpieczni, szczęśliwi, towarzyszą nam pozytywne emocje, gdy uczymy się tego, co nas interesuje, a takie właśnie podejście, polegające na zainteresowaniu uczniów przedmiotem i wykorzystaniu różnych źródeł przekazywania wiedzy, zapewnia CLIL. Według badań prowadzonych przez Rotha (2011) ludzki system limbiczny analizuje emocje i odpowiada za motywację, która z kolei decyduje o efektywności procesów uczenia się. To w tej części naszego mózgu umiejscowione są neuroprzekaźniki sterujące uwagą. Roth (2011: 54–55) twierdzi, że:

jednym z podstawowych systemów psychicznych jest wewnętrzny system oceny i motywacji. System ten obejmuje ciało migdałowe i szlak limbiczny. Obie struktury oceniają wszystko, czego człowiek doświadcza i co robi w odniesieniu do przyszłych konsekwencji, a mówiąc konkretniej – oceniają prawdopodobieństwo wystąpienia dobrego samopoczucia. Wynik tych przewidywań zapisany zostaje w pamięci emocjonalnej.

Jak pisze Żylińska (2013: 68–69), podobnie jest z doświadczeniami negatywnymi, kiedy nasz mózg unika wszystkiego, co może powodować jakiegokolwiek negatywne następstwa. Dzieci, które w szkole czują strach, lęk, a wiedza nie jest im przekazywana w interesujący sposób, uaktywniający ich struktury korowe, niewiele zapamiętają z lekcji, nie będą w stanie przyswoić prezentowanego przez nauczyciela materiału. Żylińska (2013: 69) twierdzi również, że:

zawierająca ważne fakty i informacje historia wyprawy na jeden z himalajskich szczytów miałaby dużo większe szanse na zapisanie się w strukturach pamięci niż typowo podręcznikowy tekst. Podobnie rzecz się ma z nauczaniem biologii. Ktoś zafascynowany pajkami bez wątpienia potrafiłby nie tylko przekazać ważne informacje, ale również pokazać, że są to niezwykle ciekawe i intrygujące stworzenia.

Powyższe założenia, jak również wyniki wielu badań dotyczących działania ludzkiego mózgu, sposobów przyswajania wiedzy, zapamiętywania informacji, można zastosować nie tylko w nauczaniu przedmiotów ogólnych, ale także włączyć je w edukację językową. O funkcjonowaniu ludzkiego mózgu piszą obszernie m.in. Spitzer (2012), a także Vetulani (2014). Dzięki zastosowaniu odpowiednich metod i technik oraz materiałów autentycznych uczniowie starszych klas szkół podstawowych i uczniowie szkół średnich mogą nabywać wiedzę dotyczącą świata z zakresu historii, geografii, biologii, chemii, fizyki, matematyki, a także nauk humanistycznych, przez poznawanie ich w języku obcym. To wszystko wpływa na tworzenie się nowych połączeń nerwowych w mózgu. Jak pisze Żylińska (2013: 72):

tak jak niemowlę potrafi nauczyć się każdego języka, tak potrafi również przejść sposoby zachowania, normy społeczne, wyobrażenia o tym, co dobre, a co złe, co akceptowalne czy pożądane. Wszystko to zostaje zapisane w strukturach mózgu, tworząc fundament naszej wiedzy o świecie i konstrukcję, na której oparte zostaną relacje jednostka-otoczenie. [...] Eskimosi potrafią rozróżnić kilkadziesiąt odcieni koloru białego, ponieważ żyją w środowisku, w którym dominuje biel, hipokampy londyńskich taksówkarzy nieużywających nawigacji są większe niż u przeciętnego człowieka, a w mózgach muzyków spędzających długie godziny ze swoim instrumentem rozwijają się określone struktury neuronalne.

Dlatego tak ważne jest stymulowanie rozwoju ludzkiego mózgu, polegające na dostarczaniu mu aktywności, nowych informacji w ciekawy i pobudzający korę mózgową sposób, zapewnianie pozytywnych bodźców, szczególnie podczas nauczania dzieci i nastolatków. Co ważne, mózg każdego człowieka rozwija się w zależności od jednostkowych doświadczeń. Żylińska (2013: 72) przytacza słowa niemieckiego neurobiologa Geralda Hüthera: „Ludzki mózg tym różni się od mózgow innych naczelnych, że najważniejsze struktury tworzą się na podstawie doświadczeń zebranych dopiero po urodzeniu. Żaden inny gatunek nie przychodzi na świat z równie otwartym, zdolnym do uczenia się i plastyczności mózgiem”.

Materiały cyfrowe i analogowe pomocne w nauce języków obcych

W pierwszej części niniejszego artykułu wspomniałam o zastosowaniu CLIL w procesie uczenia się dzieci na etapie wczesnoszkolnym, jak również w starszych klasach szkoły podstawowej. Dzieci nabywają doświadczeń przez zmysły – kiedy dorastają, zwiększa się liczba połączeń synaptycznych w ich mózgow. Dzieci są otwarte na nowe doświadczenia, szybciej reagują na bodźce. Języków obcych uczą się przez naśladowanie, odgrywanie ról, gry planszowe, czytanie książek, oglądanie filmów, granie na komputerze, słuchanie piosenek. Podczas wyjazdów, wycieczek, wizyt w muzeach, kinach, teatrach, galeriach sztuki poznają świat. Uczą się historii, geografii, poznają zagadnienia z zakresu nauk humanistycznych czy przyrodniczych, obserwując, naśladując, działając. Dzieci i młodzież najlepiej uczą się przez

doświadczenie świata, dlatego w nauce, szczególnie języków obcych, tak ważne jest zastosowanie CLIL, a dzięki wykorzystaniu materiałów cyfrowych i analogowych przyswajanie wiedzy staje się ciekawsze.

Szkoły starają się zapewnić uczniom dostęp do podręczników, narzędzi IT, jednak często zbyt mała liczba godzin języka obcego tygodniowo w systemie edukacji formalnej, a także zbyt duża liczba uczniów w klasie, utrudniają poznanie kultury krajów obcojęzycznych, geografii, a co więcej – poszerzenie kompetencji językowych. Dzięki uczestniczeniu w zajęciach dodatkowych, łączących treści przedmiotowe z nauką języków obcych, uczniowie mogą pogłębiać swoją wiedzę w zakresie kilku dyscyplin, a w tym doskonale sprawdza się właśnie CLIL. Czytając książki np. wydawnictwa Usborne w języku angielskim, zdobywają informacje potrzebne do opanowania materiału z m.in. biologii, fizyki, historii. Korzystając z książek w językach obcych, ćwiczą słownictwo, znajomość struktur, rozumienie tekstu. Słuchając podcastów, utworów muzycznych, oglądając filmy, pogłębiają swoją wiedzę z zakresu konkretnego przedmiotu, ale także ćwiczą umiejętność receptywną, jaką jest słuchanie, przyswajają wymowę, pogłębiają znajomość słownictwa, jak również wiedzę ogólną.

Korzystając z platform, np. Zintegrowanej Platformy Edukacyjnej, mogą zdobywać i utrwalac wiedzę nie tylko przedmiotową, ale także językową, ponieważ jest ona narzędziem bogatym w liczne wartościowe merytorycznie materiały dostępne bezpłatnie dla nauczycieli i uczniów. Posługując się narzędziami cyfrowymi, takimi jak 360Cities, my, nauczyciele, możemy uczynić nasze zajęcia językowe ciekawszymi, a przez dostęp do pięknych zdjęć jesteśmy w stanie zachęcić uczniów do zdobywania wiedzy na temat otaczającego świata w języku obcym, tym samym ćwicząc komunikację. Korzystając z darmowej platformy Google Arts & Culture, jako nauczyciele jesteśmy w stanie zachęcić naszych uczniów do poznania najważniejszych dzieł kultury, zapoznać ich z nurtami w sztuce, z życiorysami malarzy czy rzeźbiarzy przez interaktywne gry lub zagadki dostępne w różnych językach, pokazać ciekawe zakątki całego świata, filmy, grafiki dostępne na kliknięcie myszką bądź stuknięcie w gładzik. Młodszy uczniowie mogą wykonać kolorowanki, starsi – quizy, łamigłówki, wysłuchać muzyki, a nawet wykonać selfie na tle dzieł sztuki czy w końcu odwiedzić ekspozycje dostępne online, zawierające dzieła Vincenta van Gogha, Fridy Kahlo, Pabla Picassa i wielu innych artystów. Wielkie teatry udostępniają zdjęcia ze swoich wnętrz, a czasem nawet fragmenty przedstawień teatralnych bądź baletowych. Dzięki temu możemy odwiedzić słynną La Scalę w Mediolanie, The Globe Theatre w Londynie i wiele innych ważnych dla kultury miejsc. Platforma umożliwia także komponowanie muzyki w stylu takich mistrzów, jak Bach, Mozart, Beethoven. Mało tego – narzędzie Assisted Melody pozwala użytkownikowi na odsłuchanie skomponowanej melodii na instrumentach, na których grali wspomniani wirtuozowie, a to wszystko w rezultacie może być ciekawym doświadczeniem chętnie zapamiętanym przez mózg ucznia.

Uczniowie zainteresowani biologią, anatomią, fizjologią, medycyną dzięki platformie SMART Servier Medical Art mają dostęp do rycin zawierających opisy w języku angielskim. Szkoły, które dysponują środkami finansowymi, mogą pozwolić sobie na wykorzystanie popularnych ostatnio nowoczesnych technologii VR bądź AR, dzięki którym dzieci i młodzież mogą uczestniczyć w interaktywnej edukacji. Oba narzędzia, zarówno VR (*virtual reality*), jak i AR (*augmented reality*), pozwalają na łączenie świata realnego z rzeczywistością wirtualną. Uczniowie młodszy uczą się przez zabawę, starsi rozwijają wiedzę, tworząc np. wirtualne laboratoria, przewodniki, mogą także przenieść się w dowolne miejsce na Ziemi. Wirtualna rzeczywistość stwarza możliwość doświadczenia świata, stając się nowoczesną metodą edukacji przygotowującą nowe pokolenia do wyzwań czekających w przyszłości. Dzięki wyżej wymienionym zasobom cyfrowym i analogowym oraz nieustannej aktywizacji uczniów młodzież uczy się przez doświadczenie i z zastosowaniem języka obcego w naturalny sposób, przez interakcję, a to wszystko jest głównym celem CLIL.

Gry w nauce języków obcych

Z mojego wieloletniego doświadczenia zawodowego i pracy z uczniami w różnym wieku i na różnych etapach edukacyjnych wynika, że nie lubią oni nudy, cenią sobie różnorodność działań, zróżnicowane materiały, możliwość zaangażowania się w ćwiczenia, np. interaktywne quizy, gry typu Kahoot, Quizlet, Wordwall, ale także gry planszowe. Kilka lat temu, pracując w gimnazjum, przeprowadziłam innowację pedagogiczną zatytułowaną „Teaching & learning English through games. Wykorzystanie gier w nauce języka angielskiego”¹. Celem tego projektu było podniesienie motywacji uczniów do nauki i doskonalenie ich umiejętności językowych przy jednoczesnym rozwijaniu ich zainteresowań i pasji. Przeprowadzając innowację, stosowałam różne metody i formy pracy, m.in. metodę komunikacyjną, aktywizującą, TPR, bazowałam także na doświadczeniu i tym, co niesie ze sobą CLIL. Moi ówczesni uczniowie korzystali z rozmaitych materiałów przygotowanych przeze mnie lub przez nich samych, dostępnych online, a także tradycyjnych. Czerpali wiedzę potrzebną do wykonywania zadań gramatycznych, leksykalnych z różnych źródeł rozwijających ich wyobraźnię, stawali się twórcami gier, brali czynny udział w procesie uczenia się, dzięki czemu lepiej zapamiętywali nowo poznane zagadnienia i utrwalali te już znane, poszerzali swoją wiedzę ogólną dotyczącą otaczającego ich świata. Dzięki grom uczniowie rozwijali umiejętność pracy indywidualnej, w grupie, wzrastało w nich poczucie własnej wartości i wiary w zdolności językowe. Przygotowując gry z różnych zakresów tematycznych i dziedzin, np. matematyki, biologii, geografii, historii, moi uczniowie zdobywali nie tylko wiedzę dotyczącą otaczającego ich świata, lecz również pogłębiali swoją znajomość języka angielskiego, a to wszystko dzięki zastosowaniu CLIL.

1 <<https://bit.ly/3Zbggkc>>

Nauka może być ciekawa

Stosując urozmaicone metody nauczania języków obcych, korzystając z wielu materiałów, bazując na wiedzy z zakresu nie tylko metodyki nauczania języków, ale także psychologii czy neurobiologii, jako nauczyciele czy lektorzy jesteśmy w stanie zachęcić naszych uczniów do działania. Pokazać im, że uczenie się i nauczanie przez doświadczenie, również zastosowanie CLIL, sprawia, że nauka jest ciekawa, a taki sposób przyswajania wiedzy jest bardziej efektywny. Wykorzystując gry, materiały wizualne i interaktywne, możemy zmobilizować naszych uczniów do pogłębiania wiedzy dotyczącej otaczającego ich świata. Co więcej, koncentrując się na odpowiedniej, dostosowanej do poziomu i umiejętności ucznia treści, dostarczanej w sposób przyjazny mózgowi, jesteśmy w stanie zmotywować dzieci i młodzież do nauki. W moim przekonaniu, a wynika to z mojej wieloletniej pracy zawodowej, w rezultacie tak podjętych działań i metod nauczania nasi uczniowie uczą się chętniej, osiągają lepsze wyniki w nauce, stają się ludźmi otwartymi na świat. Jak podkreśla Żylińska (2013: 291): „jeśli nauka ma być efektywna, nie powinna być odbierana jako nudny i niechciany obowiązek, a uczniowie nie mogą postrzegać realizowanych tam treści jako nieprzydatnych”.

BIBLIOGRAFIA

- Chodkiewicz, H. (2018), *Elementy CLIL w nauczaniu języka obcego jako naturalne wsparcie rozwoju intelektualnego uczniów na poziomie wczesnoszkolnym*, „Języki Obce w Szkole”, nr 3, s. 87–92.
- Coyle, D., Hood, P., Marsh, D. (2010), *CLIL Content and Language Integrated Learning*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Komorowska, H. (2013), *Metodyka nauczania języków obcych*, Warszawa: Wydawnictwo Fraszka Edukacyjna.
- Parr-Modrzejewska, A., Szubko-Sitarek, W. (2016), *Dlaczego warto integrować treści przedmiotowo-językowe już w szkole podstawowej – CLIL4Children*, „Języki Obce w Szkole”, nr 3, s. 101–104.

- Ripp, P. (2017), *Uczyć (się) z pasją. Jak sprawić, by uczenie się było fascynującą podróżą*, Gdańsk: Wydawnictwo Dobra Literatura.
- Roth, G. (2011), *Bildung braucht Persönlichkeit: Wie lernen gelingt?*, Stuttgart: Klett-Cotta.
- Spitzer, M. (2012), *Jak uczy się mózg*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Stannard, R. (2017), *Content is KING: Soft or Hard CLIL – which are you doing?*, ELT, Teacher's Corner, <teachers-corner.co.uk/russell-stannard-content-king-soft-hard-clil>, [dostęp: 13.12.2022].
- Vetulani, J. (2014), *Mózg: fascynacje, problemy, tajemnice*, Tyniec: Wydawnictwo Benedyktynów.
- Zaparucha, A. (2017), *CLIL w praktyce. Teoria w pigułce*, Ośrodek Rozwoju Edukacji, <bc.ore.edu.pl/Content/984/JO_6_1.pdf>, [dostęp: 13.12.2022].
- Żylińska, M. (2013), *Neurodydaktyka*, Toruń: Wydawnictwo Naukowe UMK.

NETOGRAFIA

- Do Coyle (2018), *What are the principles of CLIL?* [plik wideo] <[youtube.com/watch?v=fS7VfRLOgnI](https://www.youtube.com/watch?v=fS7VfRLOgnI)>, [dostęp:13.12.2022].
- Google Arts&Culture, <artsandculture.google.com>, [dostęp: 13.12.2022].
- Human Tech Summit, <bit.ly/3meHIPn>, [dostęp: 13.12.2022].
- SMART Servier Medical Art, <bit.ly/3J6C7U6>, [dostęp: 13.12.2022].

JOANNA RUDZIŃSKA-WARZECHA Absolwentka Instytutu Anglistyki Uniwersytetu Warszawskiego, wykładowca Państwowej Uczelni Zawodowej w Ciechanowie, tłumacz, egzaminator egzaminów międzynarodowych PTE General.